

Opera:
Glumači

Glumači

Koncertni cikel Simfoničnega orkestra RTV Slovenija. Zbor Opere SNG Maribor, Mladinski pevski zbor RTV Slovenija. Dirigent: David de Villiers. Solisti: Janez Lotrič, Sabina Cvilak, Valentin Enčev, Jože Vidic, Matjaž Stopinšek. Spored: R. Leoncavallo (Glumači). Koncertna izvedba opere.

Čet 29.09.2005

Verjetno je bil nenavaden uspeh, ki ga je doživel Pietro Mascagni s svojo enodejanko Cavalleria rusticana, tisti, ki je vzpodbudil Leoncavalla k pisanju Glumačev. Podobno kot Mascagni je skušal tudi Leoncavallo ustvariti kar se da realistično dramo in se je zato skušal zgledovati pri italijanskem literarnem toku verizem. V središču naj bi bila naturalistična podoba družbe, v kateri igrajo glavno vlogo človeške mesene strasti. Leoncavallo naj bi zgodbo za svojo opero prevzel iz sodnih spisov in časopisnihotic, kar naj bi le še poudarjalo vsakdanjost dejanja. Glavna motorja dogajanja sta ljubezen in ljubosumje, povezana v zgodbo, ki se pomika med realnim in gledališkim, s čimer je skladatelj in sam tudi avtor libreta ustvaril napeto dramsko dogajanje. Glasba zgodbi sledi v največji meri – skladatelj sicer še naniza nekaj zaprtih števil (arija Cania, Neddina arija, napitnica Cania, ljubezenski duet med Neddo in Silviom, orkestrski intermezzo) –, vendar pa se bolj posveča napenjanju enovitega dramskega loka, ki prek spominskih motivov vodi od začetnega prologa do končne krvave katastrofe. V tokratni koncertni izvedbi bo poleg prvega slovenskega opernega tenorja Janeza Lotriča pela tudi sopranistka Sabina Cvilak, ki je v zadnjih letih nastopala v Zagrebu, Gradcu, Hamburgu in na Dunaju.

V malo mesto prihaja skupina glumačev, ki jih vodi Canio. Cania razjeda ljubosumje in zdi se mu, da mu žena Nedda ni najbolj zvesta. Neddi se res skuša približati grbavi Tonio, ki pa se ga Nedda ubrani z bičem. Vendar ima Nedda res skrivno razmerje s Silviom, ki svojo ljubljeno zopet nagovarja k begu. Tokrat res privoli in ljubimca se srečno razideta. Toda svoje maščevanje kuje tudi Tonio, ki ve za Neddino razmerje in ga razkrije Caniu. V tem gori strašno ljubosumje, ki pa ga je potrebno še nekoliko kontrolirati, saj je na vrsti predstava glumačev. Komična zgodba o prevaranem možu na odru se zelo hitro razvije v realno, krvavo dramo. **G.**
P.

Cankarjev dom, Ljubljana. Ob 20.00. 4000, 3200, 2400, 1600, 1200 (dijaki, študenti) sit.

Ko ostaneš s pol glasu

Sob 01.10.2005

Ruggero Leoncavallo: Glumači

dirigent **David de Villiers**

cikel Simfonikov RTV Slovenija

Cankarjev dom 29. 9. 2005

O, ti ljubi abonmajski mlin, z »otvoritvami« in vročico, toliko večjo, če je izvedba namenjena tudi evroradijski zvezi! Avditorij in orkester sta dolge minute čakala, da napoči trenutek, ki je bil pač ustrezen za prenos. Ko se je koncert končno začel, pa nezdrava napetost, Murphy! Nekdo se spotakne, drugemu pade nekaj iz rok ... Na sporedu: koncertna izvedba *Glumačev*. Naši pevci z Janezom Lotričem na čelu kot Caniem, ki je tenorski mit, paradna drama, pevski prestiž. Poslušam, Lotrič pa - nič kaj podoben samemu sebi. To ni Canio izpred nekaj let, ko so v Operi prav tako pripravili koncertno izvedbo; gotovo tudi ne tisti iz Dunajske državne opere. Ta je bila vendar Lotričeva zmaga! Četrtek večer v Cankarjevem domu je bil poraz. Tega ne bi zapisal, če bi nam v zvezi s pevčevo razpoloženoostjo kaj pojasnili. A kdo je že slišal, da bi naši organizatorji pojasnjevali! Po koncertu je »pojasnilo« preddverje (in to radijski vir): Lotrič da je (bil) bolan.

Na koncertu so bili poznavalski ljubitelji, mogoče tenoristovi privrženci; navsezadnje smo bili tam, oprostite, kritiki. Pustili so nas, da so nas (neprijetno) osupljali pevška varčnost, votlost, kratkosapnost oz. natrganost zaradi inspiratorne inflacije (arija), opuščanje višin oz. njihovo markacijsko »prirejanje«. Kdo ni zmozel tistih nekaj korakov in besed, skupaj z zahvalo (pevcu namreč, ki nastopi kljub indisponiranosti)? Namesto da je Lotrič ob koncu skomigoval, češ, žal je bilo tokrat slabo, bi raje pred koncertom poslal koga na oder, če se že nihče drug ni spomnil tega. Ja, tako se godi poslušalcu na koncertu orkestra, ki ima po besedah (v dvorani prisotnega) direktorja Cankarjevega doma »evropsko primerljivega voditelja«! Gospoda, ali ne bi bil čas, da začnete komunicirati z občinstvom? To se prakticira povsod po svetu, saj je kratko malo stvar kulture.

Za začetek jubilejne sezone (petdesetletnica radijskih simfonikov) torej *Glumači*. Je smiselno koncertno izvajati najbolj znane italijanske opere? Ali Slovenci res nočemo spozna(va)ti še drugih repertoarnih temeljev? Pa raritet? Nam ne pride na misel, da bi ponudili sebi in (radijski) Evropi kaj slovenskega? Zmeraj ista vprašanja; ni pa videti, da bi si jih zastavljali odločajoči. Da ne bo pomote: Leoncavallovo mojstrovino zelo cenim - ta katastrofično zvrtničeni »košček življenja«, izpisan koncizno pa obenem kipeče.

No, kipenja in gibkosti je bilo premalo. Najmanj pretočna je bila prva tretjina, odsotnost drobnih pospešitev je že kar ovirala (npr. Lotriča). David de Villiers nima ravno razvitega čuta za hitrostno spremenljivost, brez katere ni italijanske »drame«; ponekod skoraj taktira (uvodni zbor). Orkestrski zvok je bil v prologu (vertikalno) precej razlezen, postopoma pa vse bolj izdelan, dinamično razplaten, godalno razkošen (npr. medigra). Izpostavim naj sladki ljubezenski solo (čelist Igor Mitrović). Žal je ostalo še precej mest (tako hipnih kot obsežnih) brez soli (npr. »komedija«). Zbor mariborske Opere je dobro sodeloval z radijskim Mladinskim. Mariborsko telo je polno (nekaj sijajno pastoznih legatov) in razživeto.

Zvezda koncerta: Sabina Cvilak. Mlada sopranistka z mednarodno kariero je očarljiva, nežno živeta v Neddo, čista, v vrhovih vloge nekajkrat blizu svojih (zdajšnjih) meja, v nižini krhka.

Pevka – kristalna, candida – ima za Neddo premalo libida, zvenske senzualnosti. Mislim pa, da smemo biti ponosni nanjo. Nočem dvomiti, da imajo naši umetniški vodje že načrte z njo. Cvilakova je v duetu z baritonistom Jožetom Vidicem (Silvio) ustvarila lirski vrh večera. Tonio baritonista Valentina Enčeva je obtičal na pol poti, s sijajnimi karakternimi nanosi, a brez integrativne dramske sile. Poleg tega ni šlo po sreči s slehernim tonom in nastavkom. To velja tudi za tenorista Matjaža Stopinška: Harlekinova podoknica je razkazala novo čvrstost višje lege, hkrati pa – naravnost lahko zapišem le z žargonom – »šlajmaste« vstopa. Je Stopinšek razvojno na čudnem, nevarnem razpotju?

Jure Dobovišek

Ruggiero Leoncavallo

(Neapelj, 3.8.1857-Montecatini 9.8.1919)

Leoncavallo je študiral glasbo na konservatoriju San Pietro a Majella v rojstnem mestu, književnost pa v Bologni, kjer se je pod vplivom pesnika G. Carduccija navdušil za glasbeno estetiko R. Wagnerja. Njegove prve, wagnerjansko napisane opere *Chatterton* niso uprizorili in Leoncavallo je najprej poskusil srečo kot glasbenik v kolonialnem Egiptu, nato pa je boemsko živel Parizu in se preživljal s poučevanjem glasbe, korepetiranjem in igranjem klavirja po nočnih lokalih.

Prijatelj, baritonist V. Maurel, ga je priporočil založniku Ricordiju in Leoncavallo je dobil predujem za ambiciozen projekt: ustvaril naj bi operno trilogijo kot protiutež Wagnerjevemu *Nibelunškem prstanu*. Delo mu je šlo počasi od rok, založnik je postal nestrpen in *Medičejci*, prva opera predvidene trilogije o italijanski renesansi (sledila naj bi ji še *Savonarola* in *Cesare Borgia*), so sprožili resen spor med Leoncavallom in Ricordijem. Končno je založnik, ki je diktatorsko obvladoval italijansko operno sceno, dal v Milanu namesto *Medičejcev* uprizoriti Catalanijevo opero *La Wally*, preprečil pa je tudi njihovi uprizoritvi v Torinu in Benetkah. Leoncavallo je časnikar Marco Salla prijateljsko svetoval: »*Brani svoje delo, kakor moreš in imej odprte oči! Založniška hiša Ricordi odkupuje mnoge opere le zato, da bi jih pokopala za vedno.*«

Leoncavallo je v Parizu doživel zmeren uspeh s simfonično pesnitvijo *La nuit de mai*, po letu 1890 pa se je ustalil v Milanu in deloval kot glasbeni kritik in libretist. Za vse svoje opere je libreto napisal sam.

Njegovo najbolj uspešno delo je opera *Glumači*. Temelji na novem slogu, ki je bil takrat moderen- verizem. Ta je opustil vzvišene teme plemstva in se raje posvetil vsakdanu. Snov je črpal iz dogodka, ki je prizadel neki kalabrijsko mestoce na jugu Italije, kjer je mož na nenavaden način ubil nezvesto ženo.

Mnogi ga smatrajo za največjega libretista po A. Boitu.

Opere:

- *I Pagliacci* (Glumači) - 21. maj 1892, Teatro Dal Verme, Milano
- *I Medici* (Medičejci) - 9. november 1893, Teatro Dal Verme, Milano (prvi del trilogije Crepusculum - nedokončano delo)
- *Chatterton* - 10. marec 1896, Teatro Argentina, Rim (revidirano delo iz leta 1876)
- *La Bohème* - 6. maj 1897, Teatro La Fenice, Benetke
- *Zazà* - 10. november 1900. Teatro Lirico, Milano
- *Der Roland von Berlin* - 13. december 1904, Deutsche Oper, Berlin
- *Maia* - 15. januar 1910, Teatro Costanzi, Rim)
- *Gli Zingari* - 16. september 1912, Hippodrome, London
- *Mimi Pinson* - 1913, Teatro Massimo, Palermo (revizija avtorjeve opere La Bohème)
- *Edipo Re* (Kralj Ojdip) - 13. december 1920, Opera Theatre, Chicago

Operete:

- *La jeunesse de Figaro* (1906, ZDA)
- *Malbrouck* (19. januar 1910 Teatro Nazionale, Rim)
- *La reginetta delle rose* (24. junij 1912, Teatro Costanzi, Rim)
- »*Ali si tam?*« (1. november 1913, Theatre Prince of Wales, London)
- *La candidata* (6. februar 1915, Teatro Nazionale, Rim)
- *Prestami tua moglie* (2. september 1916, Casino delle Terme, Montecatini)
- *Goffredo Mameli* (27. april 1916, Teatro Carlo Felice, Genova)
- *A chi la giarrettiera?* (16. oktober 1919, Teatro Adriano, Rim)
- *Il primo bacio* (Prvi poljub) (29. april 1923, Salone di cura, Montecatini)

- *La maschera nuda* (26. junij 1925, Teatro Politeama, Neapelj)

Vsebina

Že v uvodu glavni pevec, lik Tonia, opozori gledalce, naj odigranega ne vzamejo kot igró, marveč kot izsek iz resničnega življenja.

V vas Montalto pride skupina igralcev. Njihov vodja Canio za tisti večer napove veliko predstavo.

Njegovo ženo Neddo osvaja Tonio, zato mu Canio od ljubosumja prisoli kľofuto pred vsemi zbranimi, katere pa to nadvse zabava, saj Caniu zbrane uspe prepričati, da gre le za del igre. Nato odide z Beppom v gostilno, Tonio pa se mu hoče maščevati tako, da od Nedde zahteva ljubezen. Ta se ga uspešno ubrani, nakar ji Tonio napove maščevanje.

Mladi Silvio, Neddin skrivni ljubimec, jo pride ponovno prepričevati, naj zapusti moža ter pobegne z njim, kar mu naposled tudi uspe. A Tonio vse skupaj opazuje in pokliče Cania, Silviu pa uspe zadnji trenutek pobegniti. Ker mu Nedda noče povedati ljubimčevega imena, Canio ženo napade z nožem, a jo reši Beppo, Tonio pa Caniu pove, da bo ljubimec verjetno med večernimi gledalci. Pred začetkom predstave Neddi med pobiranjem vstopnine uspe posvariti Silvia.

V predstavi nastopajo naslednji liki:

Bajazzo.....Canio
Colombina.....Nedda
Harlekin.....Beppo
Taddeo.....Tonio

Predstava se začne. Bajazzova žena Colombina se med njegovo odsotnostjo zabava z ljubimcem Harlekinom. Tudi Taddeo osvaja Colombino in za ribo, ki ji jo je bil prinesel iz tržnice, zahteva njeno ljubezen. A Colombina ga na hitro odslovi. Kasneje Harlekin Colombini izroči zvarek, da bi omamila moža in bi lahko pobegnila z njim. V tistem trenutku se nenadoma pojavi Bajazzo in Harlekin pobegne skozi okno. Colombina spusti podoben krik kot zjutraj, ko je pobegnil Silvio. Podobnost z resničnim življenjem tako zmede Cania, da od Nedde ponovno zahteva ime ljubimca. Ta ga ne izda. Medtem, ko se občinstvo zabava, ji je že popolnoma jasno, da mož misli resno. Canio v besu, ker mu ni uspelo izvedeti imena, zabode Neddo. Ta v zadnjem trenutku vzklikne Silvievo ime. Mladenič pohiti na oder, da bi ji pomagal, a Canio tudi njega zabode. Na koncu se le-ta zlomi in razjarjeni kmetje ga odvedejo z odra, sam pa izgovori slavne besede: »Komediya je končana!«

Viri

Internet:

- http://sl.wikipedia.org/wiki/Ruggiero_Leoncavallo
- <http://www.rtv slo.si/dobrojutro/dogodki.php?read=03-08>
- <http://www.brumec.org/index.php?op=Default&Date=200510&blogId=1>
- http://www.cd-cc.si/_Cankarjev_Dom/prvastran/prireditve_posamezna.php?id_pr=1751&id_kategorija=katgla&kol_dan=10&kol_mesec=1&kol_let=2006&lang=si&navactive1=1&navactive2=0#prireditev
- http://www.delo.si/index.php?sv_path=43%2C50&query=gluma%C4%8Di

Knjižni:

- U. Michils: Glasbeni atlas, DZS, Ljubljana, 2002
- D. Ewen: Enciklopedija glasbenih umetnin, 2. knjiga, DZS, Ljubljana, 1974

Lastna ocena

Predvsem me je zmotilo, da je bila predstava odigrana v italijanščini in ni bilo podnapisov, tako, da pravzaprav nisem mogla docela dognati, o čem opera sploh pripoveduje, saj v italjanskem jeziku nisem preveč podkovana, vendar me je rešil koncertni list z napisano vsebino.

Čeprav je Janez Lotrič znan kot odličen tenorist, je bil na predstavi malce prehlajen in iz sebe ni zmozel spraviti svojega običajnega glasu.

Scene in kostumov sploh ni bilo, saj je bila na žalost koncertna izvedba, česar sem se zavedla šele na predstavi. Oboje bi prijetno popestrilo predstavo in izboljšalo vzdušje, saj bi bilo bolj pristno. To sem zares pogrešala.

Kljub temu sem bila zadovoljna, da sem spoznala to znano opero, saj sem že prej seznanila z likoma Harlekina in Colombine.

